

הלכה נסדרה

חנוכה חרבות ברזל

הלכות חנוכה

תיקנו חכמים את שמונת ימי החנוכה כימי הלל והודאה על הניצחון במלחמה על היוונים, ולזכר נס פך השמן וטיהור המקדש, וציוו להדליק בהם נרות מדי ערב לפרסום הנס. כבימים ההם כך בזמן הזה, עומדים לוחמי ישראל בעוז ובגבורה, ומבטיחים שהאור יגבר על החושך ובעזרת ה' משיבים מלחמה לכל הקמים עלינו לרעה.

חובת ההדלקה ויישומה בצה"ל

החייבים בהדלקה: "מצות חנוכה נר איש וביתו". למנהג הספרדים - אחד מבני הבית מדליק עבור כולם. למנהג האשכנזים - כל אחד ואחד מדליק בפני עצמו.

בשעת דחק ניתן להסתפק בהדלקת נר אחד כל יום לכל אחד, או אפילו בנר אחד כל יום לכולם. כל שכן שאשכנזים רשאים להסתפק במקום צורך בהדלקת חנוכיה אחת עבור כולם. נזדמנו לו לאחר מכן נרות נוספים בעוד הנר דולק - ידליקם בלי ברכה. הנאלץ להסתפק בנר אחד בחלק מימי החג, רשאי להדליק חנוכיה בשאר הימים כרגיל.

נשים חייבות בנר חנוכה כאנשים.

השוה בבסיס: חיילים הלנים בבסיס, למנהג האשכנזים ידליקו נרות בברכה, ואילו למנהג הספרדים יוצאים ידי חובה בהדלקה שמדליקים בביתם. במידה ואין מדליקים עליהם בביתם, ידליקו נרות בברכה.

אף למנהג האשכנזים חייל נשוי יוצא מעיקר הדין בהדלקת אשתו בביתם. אף על פי כן ראוי שיתכוון שלא לצאת בהדלקתה, ולהדליק בעצמו בברכה קודם שתדליק, או שאת הברכות ישמע

מאחר. אם אשתו אינה בביתם (כגון שנסעה להוריה), למנהג האשכנזים ידליק בעצמו, ולמנהג הספרדים יוצא בהדלקת חמיו, וטוב שאשתו תשתתף בפרוטה עם אביה.

הדלקה בפתח חדר המגורים: באם ניתן הדבר (בכפוף להוראות הבטיחות), ראוי להדליק חנוכיה בפתח מבנה המגורים, ובמוצב קטן סמוך לשער המוצב.

הדלקה מרכזית ביחידה: למעשה, בכלל בסיסי הצבא מקובל להדליק את החנוכיה במקום מרכזי ובולט בחדר האוכל, וטוב להדליק סמוך לפתח. מכל מקום ראוי שייראו הנרות גם מבחוץ. במידה ומתעורר צורך להדליק במקום אחר, רשאים, בתיאום עם הממונים על הבטיחות ביחידה, להדליק בכניסה לבסיס, ליד עמדת הש"ג.

יציאה בהדלקה המרכזית בחדר האוכל: חיילים המחויבים בהדלקה יוצאים ידי חובה בהדלקה המרכזית שנערכת בחדר האוכל (עם זאת, חיילים אשכנזים ידליקו בברכה חנוכיה נוספת בפני עצמם שם).

אף חיילים שלא מתאפשר להם להיות נוכחים בעת ההדלקה, כגון שנמצאים בזמן ההדלקה בסיוה, או בפעילות אחרת (ואף אם לא יחזרו לבסיס במשך הלילה), יוצאים בהדלקה זו (ומכל מקום ראוי שהמדליק יתכוון מפורשות להדליק עבורם).

על דרך זו, בהדלקה הנעשית בשטחי הכינוס יוצאים ידי חובה גם חיילים שאינם שוהים במקום כעת, כגון שיצאו לפעילות מבצעית במקום קרוב, או נסעו לאימון. לעומת זאת, המצויים בשטח האויב אינם יוצאים בהדלקה זו.

חיוב הדלקה לשוהים בשטח פתוח: חיילים השוהים בשדה

ולנים תחת כיפת השמיים, וכן חיילים המפליגים בספינה קטנה שאינה מקורה ושאינה בה תנאי מגורים בסיסיים, פטורים מהדלקת נרות חנוכה (וישתדלו שידליקו עליהם בביתם או בבסיס). אם יש שם עשרה חיילים או יותר, רשאים לקיים הדלקה ציבורית במקום כינוסם (כדלהלן).

חיוב הדלקה לשהים במאהל זמני ובשטחי כינוס: חיילים השהים במקומות הראויים למגורים, ואפילו רק למגורים ארעיים, כגון במאהל זמני בשטחי הכינוס, ברק"מ, או בביתני שמירה (ויש אומרים אף באוהלי סיירים וסככות) ידליקו בברכה (אלא אם כן יוצאים בהדלקה שבבית משפחתם). במצבים אלו, יש להקפיד להניח את הנר במקום שיהא ניכר שלא הדליקוהו לצורכי תאורה.

חיוב הדלקה בבתי אויב: חיילים העוסקים בלחימה פטורים מהדלקת נרות חנוכה, בשל היותם עוסקים במצוות עזרת ישראל מיד צה. עם זאת, ככל שהדבר מתאפשר מבלי להסתכן כלל, ובמידה וניתן לכך אישור מפורש של מפקד בדרגת סא"ל לפחות, רשאים להדליק נר חנוכה בבית ששהו בו במשך היום, ולמנהג האשכנזים אף לברך על ההדלקה.

קיום המצווה במקום ששוהה בו באופן זמני: חייל השוהה באופן עראי בזמן ההדלקה בבית אחרים, אינו יוצא בהדלקה שם ידי חובה, אולם אם הוא מתאכסן שם באותו היום, אפילו מתעתד לצאת משם כחצי שעה לאחר הדלקת הנרות, נחשב המקום לביתו לעניין זה, ויקיים שם את מצות ההדלקה.

הדלקת חנוכיה באמצעות שליח: מי שלא יתאפשר לו להדליק נרות בפרסום במקומו (כגון שיגיע לשם בשעה מאוחרת מאוד בלילה), רשאי למנות שליח שידליק עבורו. נחלקו

הפוסקים אם השליח רשאי לברך על הדלקה זו, כאשר אינו מדליק בנוכחות המשלח, לכן, נכון שכשהשליח מברך על נרותיו שלו, יכוון גם עבור חברו, וילך אחר כך להדליק את נרות חברו בלא ברכה.

ראית נר חנוכה: היוצא בהדלקת בני ביתו או בהדלקה שבחדר האוכל, צריך להשתדל לכל הפחות לראות נרות חנוכה, ואם אין במקום שבו נמצא נר חנוכה – ישתדל להדליק בעצמו נרות כדי לראותם, ולמנהג רבים מהספרדים אף יברך על הדלקה זו.

הנרות הכשרים להדלקה

במה מדליקין: שמן זית מצווה מן המובחר. עם זאת, במקום צורך ניתן לאלתר ולהדליק בכל חומר בעירה שהוא (כגון שמן סויה, שמן מנועים, וכד', ובתנאי שהאחראים יאשרו את השימוש בהם), ואפילו אינו דולק יפה. יש להעדיף נרות ושמיים אשר אורם זך ונקי, ואינם מדיפים ריח רע, כגון נרות שעווה.

אין להדליק נרות מסוגים שונים, כגון אחד משמן ואחד משעווה, הואיל והרואה עלול לחשוב ששני אנשים הדליקום.

גודל הנרות: יש להקפיד שהנרות יהיו ראויים לדלוק לכל הפחות חצי שעה, ובאם מדליקם מבעוד יום, ידאג שיהיו ראויים לדלוק לכל הפחות חצי שעה לאחר תחילת הלילה (צאת הכוכבים או שקיעה, למנהגים השונים, כדלהלן). יש לשים לב שהנרות שהצבא מספק דולקים כשעה בלבד. בדלית ברירה, כשיודע מראש שיהיה עליו לכבות את הנרות בתוך חצי השעה של זמן המצווה, ידליק בלא ברכה.

הרחקה בין הנרות: מצות ההדלקה דווקא בנרות, על כן אין יוצאים בהדלקת מדורה, ואף אין להדליק נרות סמוכים זה לזה

כך ששלהבותיהם מתאחדות ונראות כמדורה.
'גוזניק' דינו כמדורה, ולא ניתן לצאת בו ידי חובת מצוות נר חנוכה.
מספר חיילים רשאים להדליק את נרותיהם במשטח אחד או
אפילו בחנוכיה אחת, ובלבד שנרותיו של כל אחד ואחד יהיו
ניכרים בפני עצמם.

חנוכיה חשמלית: אין יוצאים ידי חובה בהדלקת חנוכיה חשמלית.

מקום ההדלקה

המדליק בפתח ימקם את החנוכיה משמאל לפתח המבנה (מול
המזוזה) במרחק של עד טפח (8 ס"מ) מחלל הפתח, ובגובה של
בין שלושה לעשרה טפחים (בין 24 ס"מ ל-80 ס"מ) מהקרקע.
מרחקים אלו נמדדים לפי גובה הנרות ולא לפי גוף החנוכיה.

אם אין מזוזה בפתח (כגון בפתח אוהל), מניח את החנוכיה מימין
לפתח.

המדליק בחוץ צריך לדאוג שהנרות יהיו מוגנים מרוחות, שכן יש
להקפיד שהנרות יהיו ראויים לדלוק לכל הפחות חצי שעה.

הדלקה בתוך כלי: חיילים שאינם יכולים להדליק נרות במקום
גלוי, אך מתאפשר להם להדליקם בתוך כלי שהאור אינו נראה
דרכו (כגון בתוך ארגז תחמושת), ראוי שידליקו באופן זה, אך לא
יברכו על ההדלקה.

זמן ההדלקה

זמן ההדלקה: יש נוהגים להדליק את נרות החנוכה בשקיעת
החמה, ורבים נוהגים להדליקם בצאת הכוכבים (לאחר תפילת
ערבית, ומי שאינו מתכוון להתפלל ערבית בתחילת הערב, ידליק

מיד בצאת הכוכבים).

הדלקה מאוחרת: לא הדליק בזמן, ידליק תוך חצי שעה אחר הזמן ('עד שתכלה רגל מן השוק'). אמנם, רבים סומכים על כך שבימינו שעת כלות רגל מן השוק מאוחרת יותר ומקלים להדליק גם לאחר מכן (ואף כשיש בבית מי שידליק בזמן, מחכים לבוא ראש המשפחה).

בדיעבד, ניתן להדליק בברכה עד עלות השחר, אם יש אחרים הנוכחים שם (והרוצה להדליק בברכה גם שלא בנוכחות אחרים יש לו על מי לסמוך).

הדלקה מוקדמת: במקום צורך, כשמעריך שלא יתאפשר לו (או לשלוחו) להדליק בזמן, רשאי להקדים ולהדליק את החנוכיה מפלג המנחה (15:28). המדליק מוקדם ישתדל להתפלל תפילת מנחה קודם ההדלקה.

זמן ההדלקה בחדר האוכל: ההדלקה המרכזית בחדר האוכל מתקיימת בזמן ארוחת הערב (למעט בליל שבת), אף אם היא מתקיימת אחר צאת הכוכבים. טוב להמתין מעט בתחילת הארוחה כדי שיתכנסו חיילים רבים להשתתף במעמד ההדלקה.

אכילה ושינה לפני ההדלקה: אין לאכול או לישון מחצי שעה קודם זמן הדלקת הנרות עד שידליק. אמנם, ניתן להקל באכילת פירות, או אף באכילה מועטת של פת ומיני מזונות עד שיעור כביצה (60 סמ"ק/ כ-54 גרם).

אם ביקש מחברו שאינו אוכל להזכיר לו להדליק לאחר שיסיים סעודתו, וכן אם כיוון שעון מעורר שיזכיר לו זאת, רשאי לאכול אף לאחר שהגיע זמן הדלקת נרות חנוכה, ובלבד שמיד

כשחברו או השעון מעורר מזכירים לו יפסיק מאכילתו ועיסוקיו, וידליק נרות חנוכה.

מעבר לכך, פשוט שחיילים העוסקים בפעילות מבצעית והאכילה והשינה נדרשים לשמירת כשירותם, רשאים להקל בכך, אך ראוי שידאגו לאמצעי כלשהו שיזכיר להם להדליק כשהדבר יתאפשר. התחיל לאכול והגיע זמן ההדלקה, יפסיק אכילתו וידליק. אולם אם בכל מקרה אינו יכול להדליק בזמן (כגון שהוא בדרך לבסיס כשעה קודם צאת הכוכבים וכדו') – יכול להמשיך לאכול.

סדר הדלקת הנרות

סידור הנרות בחנוכה: רבים נוהגים להניח את הנר הראשון בצידה הימני של החנוכיה (בצד שקרוב לפתח מבחוץ), ולהוסיף בימים הבאים את הנרות משמאל לנר הראשון (ולהדליק משמאל לימין). את ה'שמש' מעמידים כך שיהיה ניכר שהוא נפרד משאר הנרות.

הנאה מהנרות: אין להשתמש בנרות החנוכה ובאורם כלל, אך מותר להשתמש ב'שמש'.

שינוי מקום החנוכיה: אסור להעביר את החנוכיה בחצי השעה של זמן המצווה מהבית החוצה (ולהיפך), ולכתחילה אין לשנות את מיקומה של החנוכיה גם בתוך המבנה.

כיבוי הנרות: מותר לכבות את הנרות לאחר חצי השעה של זמן המצווה.

כבו הנרות לפני תום חצי השעה, מחמת שהתירשלה והדליקם באופן בו סביר שיכבו, עליו לשוב ולהדליקם בלא ברכה (וכן ראוי לעשות אף אם כבו מעצמם מבלי שהתירשל). אם נאלץ לצאת לפתע בתוך חצי השעה של המצווה וחושש להשאיר את הנרות ללא השגחה –

רשאי לכבותם ואינו צריך לחזור ולהדליקם לאחר מכן. לעומת זאת, אם יודע בשעת ההדלקה שיאלץ לצאת ולכבות את הנרות בתוך חצי שעה, ידליק בלא ברכה.

שיירי השמן והפתילות: שאריות הנרות, הפתילות והשמנים, דינם כתשמישי מצווה ואין לנהוג בהם ביזיון. על כן יש לעוטפם קודם השלכתם (ויש מדקדקים לשמור את הפתילות ושאריות השמן ולהשתמש בהם לשריפת חמץ).

הדלקה בבית הכנסת ובאירועים ציבוריים

מצות ההדלקה בבית הכנסת: מלבד ההדלקה בבתי, נוהגים להדליק נרות חנוכה בברכה בבית הכנסת קודם תפילת ערבית, ובלבד שיש שם מניין אנשים (ואף נשים מצטרפות לעניין זה לעשרה). מנהג רבים מהאשכנזים להקל ולהדליק בברכה גם כשאינן מניין וידוע שיזדמן שם מניין לאחר מכן (כגון כשהזמן דחוק בערב שבת).

אם לא הדליקו נרות חנוכה בבית הכנסת בזמן ההדלקה, רשאים להדליקם אף בשעה מאוחרת יותר, כשמתקבצים שם ללימוד משותף (וכל שכן כשמתכנסים לשם בשעת לילה מאוחרת לתפילת ערבית). כמו כן, נהוג להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת (בלא ברכה) גם בעת תפילת שחרית.

מקום ההדלקה: בבית הכנסת מניחים את החנוכיה בצד דרום, כשהנרות מונחים בין מזרח למערב.

אין יוצאים ידי חובה בהדלקה שבבית הכנסת. לפיכך, המברך בבית הכנסת יחזור ויברך על ההדלקה שיוצא בה, אך אינו חוזר ומברך את ברכת 'שהחיינו' (ויש אומרים גם את ברכת

'שעשה ניסים', אלא אם כן מוציא שם אחרים ידי חובה. לעומת זאת, המדליק בבית הכנסת לאחר שכבר הדליק את נרותיו, חוזר ומברך 'שהחיינו'.

כיבוי הנרות קודם הזמן: במקום צורך, ניתן להקדים ולכבות את החנוכיה בבית הכנסת אף קודם שדלקו חצי שעה.

אבל: אבל (תוך שלושים יום, או תוך י"ב חודש על אביו או אמו) לא ידליק את הנרות בבית הכנסת בלילה הראשון, מכיוון שאינו מברך 'שהחיינו' בציבור.

הדלקה במסיבות ובאירועים ציבוריים: נחלקו פוסקי דורנו אם מותר לברך על הדלקת נרות חנוכה במסיבות ובאירועים ציבוריים (שאינם מתקיימים בבית הכנסת או בחדר האוכל), והמנהג בצה"ל לברך, אך ראוי להשתדל להתפלל ערבית (במניין) במקום. מכל מקום אין יוצאים ידי חובה בהדלקה המתקיימת באירועים, כשאינה מתקיימת במקום הראוי להדלקה על פי המתבאר לעיל.

תפילה וברכת המזון בימי החנוכה

'על הניסים': כל שמונת ימי חנוכה אומר 'על הניסים', בברכת המזון בברכת הארץ, ובתפלה בברכת 'מודים'.

טעה ולא אמר, אם נזכר קודם חתימת הברכה, ואפילו אחר שאמר 'ברוך אתה', חוזה. נזכר לאחר שאמר שם ה', אינו חוזר, אך נכון שיאמר בסוף ברכת המזון, או בסוף התפילה קודם 'יהיו לרצון': "הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו...".

הלל וקריאת התורה: לאחר תפילת העמידה בשחרית אומרים

הלל שלם בברכה, ולאחריו חצי קדיש. לאחר ההלל קוראים בתורה את קרבנות הנשיאים.

שיר של יום: הספרדים וחלק מהאשכנזים נוהגים להוסיף בימי החנוכה במקום 'שיר של יום', או לאחריו, את "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" (תהילים ל').

ראש חודש: בראש חודש מוסיפים בתפילת עמידה 'יעלה ויבוא' ולאחר שיר של יום אומרים 'ברכי נפשי'. מוציאים שני ספרי תורה: באחד קוראים שלושה עולים בקריאת ראש חודש ובשני קוראים לרביעי בקריאת חנוכה. מתפללים תפילת מוסף ומזכירים בו 'יעלה ויבוא'.

אבל: יש נוהגים שאבֵּל לא יעלה להיות שליח ציבור בימי החנוכה, ובפרט בתפילת שחרית משום אמירת ההלל. אין מספידים בחנוכה, ויש שהתירו לעלות לקבר.

שבת חנוכה

הקדמת מנחה של ערב שבת: לכתחילה יש להתפלל תפילת מנחה ביום שישי קודם הדלקת נרות החנוכה, אולם אין להפסיד תפילה בציבור בשל כך.

זמן ההדלקה: מדליקים נר חנוכה קודם נר שבת, ויקפידו שיהיו הנרות ראויים לדלוק לכל הפחות עד חצי שעה לאחר תחילת הלילה. נרות החנוכה המצויים בצה"ל דולקים כשעה בלבד. לכן, עדיף לכתחילה להדליק ב'נרונים' שזמן בעירתם ארוך יותר. אם יש לו רק נרות חנוכה רגילים, יקפיד להדליקם סמוך לשקיעת החמה ולהעמידם זקופים (כדי שזמן בעירתם יהיה מקסימלי).

מקום ההדלקה: בשבת יש להקפיד יותר מבשאר ימות השבוע שלא להניח את הנרות סמוך לפתח במקום שמנשבת רוח, שמא יכבו הנרות קודם סוף זמן המצווה, וכן כדי שפתיחת הדלת לא תשפיע על בעירת הנרות.

הדלקה במוצאי שבת: במוצאי שבת מדליקים את נרות החנוכה בבית הכנסת לאחר תפילת ערבית, ולאחר מכן מבדילים. לעומת זאת, בחדר האוכל היחידתי, מדליקים את נרות החנוכה לאחר ההבדלה. בכל מקרה יש להיזהר שלא להדליק לפני זמן צאת השבת ואמירת 'אתה חוננתנו' (או לפחות 'ברוך המבדיל בין קודש לחול').

צום עשרה בטבת

צום זה נקבע על ידי חכמים לזכר תחילת המצור על ירושלים בטרם חורבן בית ראשון. הרבנות הראשית לישראל הוסיפה וקבעה את יום זה ל'יום הקדיש הכללי', לזכר הקדושים שנספו בשואת אירופה שיום מותם לא נודע.

הצום מתחיל בעלות השחר (04:59) ומסתיים בצאת הכוכבים (17:04).

רחיצה וצחצוח שיניים: מעיקר הדין מותר להתרחץ בעשרה בטבת. יש מהאשכנזים שנהגו בשאר שנים להחמיר ולהימנע מרחיצה ורק במקום צורך הקילו בכך, אך השנה מותר וראוי לרחוץ לכבוד השבת, ואפילו בחמין. אין לצחצח שיניים ולשטוף את הפה בתענית. יש שהתירו לצחצח שיניים (במשחה שאינה מתוקה) ולרחוץ את הפה במקום צער, ובלבד שייזהר לא לבלוע מים.

אכילה בבוקר לפני הצום: חייל המעוניין להשכים ולאכול קודם עלות השחר (04:59), יתנה (אף במחשבתו) קודם השינה שיאכל בהמשך הלילה. מנהג האשכנזים שמעיקר הדין לשתייה אין צריך תנאי (וכן לאכילה כשדרכו לאכול אחר שנתו, כגון חייל המתעתד לקום לשמירה בלילה ונוהג לאכול במהלכה), אך למעשה ראוי להתנות אף לכך. בכל מקרה חל איסור לאכול סעודה מזינה (מיני דגן בנפח 60 סמ"ק/כ-54 גרם) מחצי שעה קודם עלות השחר.

סיום הצום: הצום מסתיים בצאת הכוכבים (17:04), ויש לדחות את האכילה עד לאחר ערבית של שבת וקידוש. במידה ומתפללים ערבית מוקדם, יזכרו לקרוא קריאת שמע בצאת הכוכבים, ויקפידו שלא לאכול עד למועד זה (אחרי קידוש).

אכילה בצום מפאת פעילות מבצעית

חיילים העוסקים בלחימה, וכן חיילים העשויים להיכנס ללחימה בטווח זמן מיידי, ואף חיילים העוסקים במשימות ביטחון שוטף או במשימות אבטחה במחנות עורפיים, וכן חיילים העלולים להיות מוזעקים ללחימה ללא התראה מוקדמת שתאפשר להם לאכול בכדי להתאושש מהצום ולשוב לכשירות מבצעית, מחויבים לאכול כדי לשמור על כשירות מבצעית. כך דינם גם של מכונאים העוסקים בהשמשת רק"ם וכלי טיס, וכל מי שנדרש לפעילות פיזית הקשורה למאמץ המלחמתי.

חיילים המבצעים משימות עורפיות המסייעות ללחימה ותומכות אותה, כגון צוותי חמ"ל, אנשי שלישות וכן הלאה – יתמידו במלאכתם גם בעשרה בטבת, אך אם הצום פוגע בתפקודם, רשאים לאכול ולשתות.

למעשה יש להיוועץ ברב היחידה על מנת לבחון את אופי הפעילות ורמת המוכנות הנדרשת מן החייל, כמו גם את רמת הסיכון, תנאי האקלים המצויים באותו מקום, והעומס הפיזי הנדרש לשם ביצוע המשימה.

הנאלץ לאכול בתענית מהסיבות האמורות, יאכל כדרכו (ואינו צריך להצניע את אכילתו), ויימנע מאכילה לשם תענוג, ואף מומלץ לדחות מעט את שעת האכילה בבוקר, כדי להשתתף בצער הציבור.

חולה אינו חייב לצום, אך יימנע מאכילה לשם תענוג כדי להשתתף בצער הציבור.

השלמת התענית לאחר שנאלץ לאכול: חייל שאכל או שתה בצום מפני צורך מבצעי או חולי, ולאחר מכן מתאפשר לו לצום בשארית היום, יתענה עד מועד סיום הצום.

אימון בצום: חיילים בשטחי הכינוס וההערכות הנדרשים להתאמן לשם שיפור כשירותם, וכן טירונים שמתבצעת להם הכשרה מקוצרת ימשיכו להתאמן ככל הנדרש, אף שבשל כך לא יתאפשר להם להתענות.

חייל הנמצא באימון ביום צום, יתחיל לצום, ויכין מזון בהישג יד כדי שאם יצטרך לאכול ולשתות יעשה זאת מיידית ויחזור לכשירות מבצעית. אם אינו יכול להתחיל בפעילות בלי לאכול ולשתות – רשאי לאכול ולשתות כדי צרכו.

סדר התפילות לעשרה בטבת

אמירת 'עננו': התימנים ומקצת הספרדים אומרים 'עננו' בכל התפילות. רוב הספרדים מוסיפים 'עננו' בתפילת לחש בשחרית

ובמנחה, ואילו האשכנזים מוסיפים אותה רק במנחה. לכל המנהגים שליח הציבור אומרה בחזרת הש"ץ של שחרית ומנחה (בין 'גואל' ל'רופא'), בתנאי שיש לפחות ששה מתענים שישלימו תעניתם (חובה לברר מי מסיים את הצום).

אם אין ששה מתענים – יאמר הש"ץ 'עננו' ב'שומע תפילה' (למנהג הספרדים יעשה כך גם במקרה שחלק מהמתענים כבר התפללו במקום אחר ושמעו ברכת 'עננו', ואין ששה מתענים שמתפללים עכשיו). היו עשרה מתענים בתחילת חזרת הש"ץ ויצאו מקצתן, אם כבר התחיל ברכת 'עננו' יסיימה, ואם עדיין לא התחיל – יאמר ב'שומע תפילה', ויחתום 'שומע תפילה' (ואם חתם 'העונה [לעמו ישראל] בעת צרה' – אינו חוזר). אם לא היה מניין מתענים בתחילת התפילה, והגיעו בחזרת הש"ץ לפני ברכת 'רופא' – יאמר הש"ץ 'עננו', ואם הגיעו אחריה – יאמר ב'שומע תפילה'. בין כך ובין כך יוציאו ספר תורה אחר התפילה ויקראו 'ויחל'.

טעות באמירת 'עננו': ש"ץ ששכח לומר 'עננו' בין 'גואל' ל'רופא', אם עדיין לא אמר שם ה' בברכת 'רופא' – חוזר לומר 'עננו' עם חתימה. אמר שם ה' – אומר 'עננו' ב'שומע תפילה'. השוכח לומר 'עננו' ב'שומע תפילה' (בין יחיד בין ש"ץ) יאמר ב'א-להי נצור' לפני 'יהיו לרצון' ללא חתימה (ובדיעבד יאמר גם לאחר 'יהיו לרצון' קודם עקירת רגליו). שכח לומר גם שם, אינו חוזר.

סליחות: לאחר חזרת הש"ץ בשחרית אומרים סליחות, והאשכנזים מוסיפים גם 'אבינו מלכנו'. אומרים סליחות ו'אבינו מלכנו' גם בלא מניין, אולם אין אומרים י"ג מידות בלא מניין, אלא כדרך קריאה בתורה בטעמים. השנה עשרה בטבת

חל בערב שבת, לכן במנחה אין אומרים תחנון וכן אין אומרים 'אבינו מלכנו'.

קריאת התורה בשחרית: כשיש במנין לפחות ששה מתענים, קוראים בפרשת 'ויחל' (שמות לב, יא-יד): העולה הראשון קורא מ-"ויחל משה" עד "לעשות לעמו". גוללים מעט לתחילת העליה הבאה (שמות לד, א-י), העולה השני קורא מ-"ויאמר ה' אל משה פסל לך" עד "אל מול ההר ההוא", והעולה השלישי קורא מ-"ויפסול" עד "אשר אני עושה עמך".

אחר שיר של יום נוהגים הספרדים לומר "שיר מזמור לאסף, א-להים אל דמי לך" (תהלים פג).

קריאה במנחה: כשיש במנין לפחות ששה מתענים קוראים בס"ת כבשחרית, ואין אומרים חצי קדיש לאחר הקריאה.

הפטרה: האשכנזים מפטירים "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נהו, – נו, ח), ומברכים לפניה ולאחריה (עד "מגן דוד"). ספרדים אינם נוהגים להפטיר. במנין המורכב מספרדים ואשכנזים, נכון להעלות אשכנזי לעליית שלישי כדי שיפטיר בברכה, אולם אם העלו ספרדי לעליה זו, ינהג כמנהג אבותיו ולא יפטיר בנביא.

נשיאת כפיים במנחה: אין נושאים כפיים במנחה בתענית אלא כחצי שעה לפני השקיעה, ויש להקפיד לאומרה קודם השקיעה (16:43), ובשעת הדחק עד 13 וחצי דקות לאחר השקיעה. יש שהתירו לאומרה כבר מפלג המנחה (15:33). אין נושאים כפיים במנחה אלא כשיש במנין לפחות ששה מתענים (והכהן מכללם). אם אין כהנים יאמר הש"ץ "א-להינו וא-להי אבותינו ברכנו" וכו'. מנהג הספרדים שש"ץ העובר לפני התיבה במנחה שלפני פלג המנחה אינו אומר "א-להינו וא-להי אבותינו ברכנו" וכו', ואילו

מנהג האשכנזים לאומר.

הספרדים מוסיפים מזמור "תפילה לעני כי יעטוף" (תהלים קב) אחרי 'למנצח בנגינות' (לפני הקדיש).

'מנחה קצרה' בתענית: מנהג רבים מהספרדים, שכשנאלצים להתפלל 'מנחה קצרה', יאמר הש"ץ 'עננו' בין 'גואל' ל'רופא' בקול, והקהל ישמעו ויכונו לברכתו, וימשיכו בלחש (ויאמרו 'עננו' ב'שומע תפילה'), ולמנהג האשכנזים אומרים 'עננו' בלחש בלבד ב'שומע תפילה'. כשיש בקהל כהנים (ומתפללים סמוך לשקיעה), אומר הש"ץ בקול ברכות 'רצה' ו'מודים' עד 'ולך נאה להודות', והכהנים נושאים את כפיהם.

גם המתפללים בבין השמשות (בתוך 13 וחצי דקות לאחר השקיעה) יתפללו תפילה כסדרה, עם קריאת 'יוחל' ואמירת 'עננו'.

סדר התפילה למי שנבצר ממנו להתענות: מי שנבצר ממנו להתענות יאמר סליחות ו'אבינו מלכנו' (והשנה במנחה אין אומרים תחנון ו'אבינו מלכנו'), אך לא יאמר 'עננו', לא יעלה לתורה ולא יהיה ש"ץ בשחרית ובמנחה.

כהן שנבצר ממנו להתענות, לא יעלה לתורה ולא ישא כפיו במנחה. אם הוא הכהן היחיד בבית הכנסת – יצא לפני קריאת התורה, אך רשאי לישא כפיו, ואף להצטרף לכהן נוסף שמתענה, כדי שתתקיים ברכת כהנים על ידי שני כהנים.

עם זאת, מי שאינו מתענה רשאי לשמש כבעל קורא, או להוציא ולהכניס, להגביה ולגלול את ספר התורה.

האוכל לשיעורין (אף שאינו חייב בכך) נידון כמתענה לכל דבר ועניין. מנהג האשכנזים להקל שאף מי שצם עד מנחה, רשאי לומר 'עננו' ב'שומע תפילה' קודם שיאכל.

סדר הדלקת נר חנוכה

לפני ההדלקה מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר (שֶׁל) חֲנֻכָּה.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה.

בפעם הראשונה שמדליק את נרות החנוכה
(גם אם אין זה ביום הראשון של חנוכה) מוסיף ברכה זו:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה.

נהגו בקהילות ישראל לשיר לאחר ההדלקה:

הַנְּרוֹת הַלְלוּ שְׂאֲנוּ מִדְּלִיקוֹן, עַל הַנְּסִים וְעַל הַנְּפִלְאוֹת
וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַמְּלַחְמוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבוֹתֵינוּ
בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה, עַל יְדֵי כְּהֵנִיךְ הַקְּדוֹשִׁים.
וְכָל שְׂמוֹנֵת יָמֵי הַחֲנֻכָּה הַנְּרוֹת הַלְלוּ קִדְּשׁ הֵם וְאִין לָנוּ
רְשׁוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, אֶלֶּא לְרְאוֹתֶם בְּלִבְדָּה,
כִּי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל
עַל נְסִיךָ וְעַל נְפִלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעָתְךָ.

וכן נוהגים לשיר את הפיוט "מעוז צור".

זמני חנוכה תשפ"ד

נר ראשון של חנוכה – יום חמישי, כ"ד בכסלו, 07.12

באר שבע	ירושלים	צפת	
15:34	15:32	15:28	פלג המנחה
16:38	16:35	16:31	שקיעה
16:59	16:56	16:53	צאת הכוכבים

שבת חנוכה – פרשת וישב, כ"ו בכסלו, 09.12

באר שבע	ירושלים	צפת	
16:18	16:10	16:11	כניסת השבת
16:59	16:56	16:53	צאת הכוכבים ותפילת ערבית
17:18	17:15	17:11	צאת השבת

צום עשרה בטבת – יום שישי, 22.12

באר שבע	ירושלים	צפת	
05:00	04:59	05:00	כניסת הצום
15:39	15:37	15:33	פלג המנחה
16:23	16:05	16:16	כניסת השבת
16:43	16:40	16:36	שקיעה
17:04	17:01	16:57	צאת הצום – צאת הכוכבים

*הזמנים המופיעים בגוף ההלכות נקבעו לפי האופק המאוחר או המוקדם ביותר לחומרא.

חברי המערכת:
סא"ל הרב אודי שורץ – רע"ן הלכה
רס"ן הרב עוז קפאח – רמ"ד הלכה
סרן הרב דודי גרינפלד – מפקד בית המדרש להלכה
רס"ן (מיל") הרב אודי רט
סרן (מיל") הרב אופיר וולס
סרן (מיל") הרב דביר אטרה
סגן (מיל") הרב רז צבי הרשפינוס
רב"ט יהודה אראל